

I. ARTYKUŁY

VÁCLAV PAVLIČEK

ROLA FRONTU NARODOWEGO W CZECHOSŁOWACKIEJ REPUBLICIE SOCJALISTYCZNEJ

I. POLITYCZNO-PRAWNE OKREŚLENIE FRONTU NARODOWEGO

Znamienną cechą współczesnego oblicza organizacji politycznej społeczeństwa w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej (CSRS) jest istnienie i działanie Frontu Narodowego (FN). Od czasu swego powstania w okresie drugiej wojny światowej Front Narodowy przeszedł kilka etapów rozwojowych. Po lutym 1948 r. jego organy — komitety działania FN — stały się na krótki czas rewolucyjnymi organami władzy, które zastępowały działalność rad narodowych i innych członów aparatu państwowego i eliminowały z nich przedstawicieli rozgromionych sił klasowych i politycznych. Po spełnieniu swoich podstawowych zadań w ciągu 1948 r. znaczenie komitetów FN systematycznie słabło, tak że już w 1949 r. stanowiły tylko jedno z ogniw w politycznym mechanizmie dyktatury proletariatu, zaś nieco później stały się głównie aparatem kontroli nad działalnością partii niekomunistycznych. Do 1954 r. przedkładały radom narodowym i Ministerstwu Spraw Wewnętrznych wnioski w sprawie uzupełniania rad narodowych, co odbywało się przez kooptację.

Front Narodowy spełniał i później pewne zadania przy organizowaniu wyborów, przygotowywaniu uroczystości ogólnopństwowych, w ruchu obrońców pokoju itp. Sekretariat Komitetu Centralnego Frontu Narodowego (KC FN) w odniesieniu do organizacji społecznych spełniał rolę centralnego organu gospodarczego i budżetowego. Przewodniczącym KC FN od 1958 r. był pierwszy sekretarz KC KPCz. Na czele okręgowych i powiatowych komitetów narodowych FN stali najczęściej pierwsi sekretarze odnośnych komitetów KPCz. Znaczenie terenowych komitetów FN upadło, a w większości gmin przesiały one działać w ogóle. Jakkolwiek zmiany w kierowaniu organami Frontu uzasadniano często potrzebą podniesienia ich autorytetu, w rzeczywistości stale postępowało obumieranie FN jako organizmu politycznego, który byłby zdolny wyrażać różnorodne interesy socjalistycznych grup i (warstw społecznych oraz pobudzać je do większej aktywności na rzecz budowy socjalizmu.

Ze stanowiska konstytucyjno-prawnego rolę Frontu w politycznej strukturze społeczeństwa określa Konstytucja CSRS z 1960 r., art. 6: „Front Narodowy Czechów i Słowaków, zrzeszający organizacje społeczne, stanowi polityczny wyraz jedności ludu pracującego miast i wsi pod przewodnictwem Komunistycznej Partii Czechosłowacji”. Z podobnego założenia wychodził w zasadzie również XIII Zjazd KPCz w 1966 r., który w uchwalonej wtedy rezolucji stwierdził: „Zadania i perspektywy dalszego rozwoju społeczeństwa socjalistycznego wymagają pogłębienia roli Frontu Narodowego i wszystkich zrzeszonych w nim organizacji, wykorzystywania inicjatywy jego członków dla realizacji celów narodo-gospodarczych i ideowo-wychowawczych, w pracy dla dobra publicznego, dla wzbogacania życia kulturalnego i społecznego, dla umacniania stosunków socjalistycznych między ludźmi”.

Zasadniczy zwrot w pojmowaniu roli Frontu, niemal wyłącznie w jego aspekcie społecznym, do koncepcji upatrującej w nim podstawę systemu politycznego państwa przynosi rozwój postyczniowy w 1968 r. Ta nowa koncepcja została sformułowana w programie działania KPCz z kwietnia 1968 r.

Dalszy rozwój wraz z nowymi warunkami, jakie powstały bezpośrednio po sierpniu 1968 r., znalazł odbicie m. in. w ustawie o Froncie Narodowym nr 128/1968 Sb. z 13 września 1968 r. Ustawa głosi, że instytucjonalnym reprezentantem podstawowych interesów społeczeństwa w Czechosłowacji jest Front Narodowy, który, jak i wszystkie zrzeszone w nim organizacje, ma, w myśl ustawy, uczestniczyć w tworzeniu podstawowych kierunków polityki państwa. Punktem wyjściowym koncepcji FN jest uznanie przodującej roli KPCz w społecznym systemie CSRS.

Ustawa o Froncie Narodowym określiła dokładnie jego strukturę, charakteryzując Front jako polityczny wyraz „związku narodów i narodowości oraz warstw społecznych”. FN zrzesza partie polityczne i inne organizacje społeczne (ustawa nr 128/68, ustęp, 1, § 1).

Ustawa określiła obowiązującą wewnętrzną strukturę FN, orzekając: „Front Narodowy CSRS zorganizowany jest na zasadzie federacji, zaś w swojej działalności rządzi się własnym statutem, w którym określa zasady swojej działalności oraz warunki członkostwa we Froncie Narodowym” (§ 1, ust. 2 cyt. ustawy). Szczegółowe uregulowanie stosunków wewnętrznych ustawa powierzyła statutowi FN.

Uchwalenie ustawy o Froncie Narodowym spowodowało, że od tej pory stosunki zarówno wewnątrz FN, jak i w odniesieniu do pozostałych członków organizacji politycznych społeczeństwa przestały być wyłącznie kwestiami politycznymi, ale — dzięki temu, że zostały uregulowane ważnym aktem prawnym — stały się stosunkami polityczno-prawnymi. Uregulowanie tych podstawowych w organizacji politycznej stosunków miało z uwagi na zmiany w interpretacji niektórych sformułowań konstytucyjnych takie znaczenie, że zbliża normy tej ustawy do przepisów prawnych

o charakterze konstytucyjnym. Wielkie znaczenie ma już sama preambuła ustawy, zawierająca wskazówki interpretacyjne do jej tekstu. Nawiązuje ona wyraźnie do deklaracji głównych organizacji politycznych, zjednoczonych we FN, z czerwca 1968 r. Interes dalszego rozwoju demokracji w CSRS wymaga, aby do chwili ogłoszenia nowej konstytucji FN mógł rozwijać swoją działalność w duchu tej deklaracji oraz zgodnie z zasadami federacyjnego ustroju naszej Republiki, jak również z demokratycznymi tradycjami naszych narodów. Zasady objaśnione we wstępie do Ustawy o Froncie Narodowym wraz z obu wymienionymi i potwierdzonymi prawnie dokumentami stanowią prawno-polityczne ramy działalności Frontu Narodowego. Z prawnego potwierdzenia tych dokumentów przez specjalną ustawę wynika, że zasady w nich zawarte nie mogą być bez zmiany ustawy jednostronną decyzją Frontu zmienione, odwołane, czy też uznane za nieważne, bowiem mają one teraz nie tylko swoje znaczenie polityczne, ale i moc prawną.

Ustawa o Froncie Narodowym i deklaracje Prezydium KC FN były pomyślane i uchwalone jako ochrona przed dochodzeniem do głosu różnych sił politycznych poza Frontem a zarazem jako rękojmia demokratycznego kształtowania decyzji politycznych, podejmowanych na platformie FN. W swoim wprowadzeniu ustawa utrwaliła pewne zasadnicze cechy odnoszące się nie tylko do działalności samego Frontu, ale dotyczące całego systemu politycznego Czechosłowacji. Postulowała m. in., aby FN rozwijał swoją działalność zgodnie z zasadami federacyjnego ustroju naszej Republiki. Podczas kiedy postulat zgodności „z demokratycznymi tradycjami naszych narodów” jest sam w sobie dość nieokreślony i może być objaśniony tylko w związku z konkretnymi zasadami działalności FN, ówczesna antycypacja postulatu federalizacji, jakkolwiek konkretna jej forma nie została jeszcze określona, miała znaczenie tak dla tworzenia organów FN, jak i dla jego działalności w federacyjnej strukturze państwa.

Jednym z przejawów federacyjnej struktury FN jest istnienie i działanie FN CRS i FN SRS obok istnienia FN CSRS. Każda z tych organizacji rządzi się własnym statutem. (Statut FN CSRS został przyjęty 19 XII 1968, Statut FN SRS 10 II 1969, a Statut FN CRS 19 II 1969¹)

Ustawa o FN stwierdza: „Partie polityczne oraz organizacje pełniące ich funkcje mogą rozwijać swoją działalność tylko jako członkowie Frontu Narodowego” (§ 2, ustęp 1). Ustawa określa również dokładnie, co należy rozumieć pod tymi pojęciami. Na podstawie ustawy analogiczne postanowienia zawarte są również w 1 art. statutu FN CSRS oraz w statutach FN obu republik. Wspomniane dokumenty pozwalają na przyjmowanie do FN dalszych organizacji społecznych.

W późniejszym okresie znowu nastąpiły zmiany w pojmowaniu Frontu, które znalazły wyraz w nowych dokumentach. To nowe rozumienie FN

¹ Obecnie debatuje się nad przeprowadzeniem zmian w tych statutach.

jeszcze wyraźniej przejawia się w postulowanych i faktycznych stosunkach wewnątrz samego Frontu, we wzajemnych stosunkach między organizacjami członkowskimi oraz między organizacjami zjednoczonymi we FN a organami i aparatem Frontu.

Nowe elementy mające istotne znaczenie w tym zakresie, przyniosły szczególnie wytyczne w sprawie realizacji postanowień majowego plenum KC KPCz z 1969 r., które były stopniowo wprowadzane w życie we wszystkich organizacjach FN. Postanawia się tam, m. in.: „Podstawową formacją polityczną naszego życia pozostaje Front Narodowy. Jego fundament stanowi związek robotników, chłopów i inteligencji; pojmujemy go jako związek komunistów, członków innych partii oraz bezpartyjnych. Poza ramami Frontu nie może istnieć żadna organizacja, która chce brać udział w życiu politycznym naszego socjalistycznego społeczeństwa. Powszecznie uznana, kierowniczą siłą Frontu jest partia komunistyczna. Dlatego żadna organizacja nie może uchylać się od wpływu jej polityki [. . .] Działalność FN musi opierać się na trwałych zasadach, które stanowić będą zaporę chroniącą przed oddziaływaniem różnych anarchizujących i prawicowych sił, które zapobiegną przenikaniu tych sił do legalnych organizacji Frontu. Trzeba konsekwentnie wprowadzać w życie Ustawę o Froncie Narodowym, a na posiedzeniu KC FN omówić całościową koncepcję polityki Frontu. Nasza partia oświadczyła już kilkakrotnie, że odrzuca »pluralistyczne« pojmowanie systemu politycznego w sensie swobodnej gry sił politycznych. Front Narodowy nie jest koalicją partii politycznych i masowych organizacji społecznych, nie może też oznaczać partnerstwa w sensie politycznego współzawodnictwa [. . .]”.

Wytyczne majowego Plenum KC KPCz z 1969 r. stały się głównym punktem oparcia dla działalności FN również w następnym okresie.

II. CZŁONKOSTWO FRONTU NARODOWEGO

Członkami FN są partie polityczne oraz organizacje społeczne, które były jego członkami w czasie przyjęcie statutu FN², a stać się mogą nimi

² Deklarację FN z 15 VI 1968 r. podpisały, stając się tym samym członkami-założycielami nowo ukonstytuowanego Frontu, następujące organizacje: Komunistyczna Partia Czechosłowacji, Komunistyczna Partia Słowacji, Czechosłowacka Partia Ludowa, Czechosłowacka Partia Socjalistyczna, Partia Odrodzenia Słowackiego, Słowacka Partia Wolności, Centralna Rada Związków Zawodowych, Czechosłowackie Towarzystwo Naukowo-Techniczne, Czechosłowacki Czerwony Krzyż, Czechosłowacki Związek Młodzieży, Czechosłowacki Związek Straży Pożarnych, Czechosłowacki Związek Wychowania Fizycznego, Czechosłowacki Związek Kobiet, Czechosłowacki Komitet Obrońców Pokoju, Czechosłowacki Związek Chłopów-Spółdzielców, Komitet Koordynacyjny Związków Twórczych, Związek Kulturalny Węgierskich Ludzi Pracy, Związek Kulturalny Ukraińskich Ludzi Pracy, Polski Związek Kulturalno-oświatowy, Akademia Socjalistyczna, Słowacki Związek Chło-

również dalsze organizacje, które zgodnie ze Statutem zostaną przyjęte do FN. Chodzi tu jednak o wszelkie organizacje niepaństwowe, społeczne, a więc bądź to dobrowolne organizacje, działające dotąd według ustawy nr 68/51 Sb. i spełniające jej warunki, bądź też partie polityczne i organizacje pełniące ich funkcje w myśl ustawy nr 128/68 Sb. o Froncie Narodowym. Nie można zatem przyjąć do FN organizacji państwowych, ani komórek usługowych organów państwowych itd.

Statut FN CSRS w art. 2 uzależnia przyjęcie danej organizacji do Frontu od spełniania następujących warunków; powinna ona umacniać i rozwijać socjalistyczne stosunki społeczne, uznawać równouprawnienie Czechów i Słowaków, prawa mniejszości narodowych: węgierskiej,

pów-Spółdzielców i Indywidualnie Gospodarujących Rolników, Związek Czechosłowackich Inwalidów, Związek Przyjaźni Czechosłowacko-Radzieckiej, Związek Bojowników Antyfaszystowskich, Związek Współpracy z Armią, Centralna Rada Spółdzielcza (cyt. według — Informačni zpravodaj UV NF — I, październik 1968).

Później zostały przyjęte do Frontu dalsze organizacje. Tak np. w dniu 28 V 1969 r. prezydium KC FN CSRS wyraziło zgodę na przyjęcie do FN Komitetu Organizacyjnego towarzystwa kulturalnego obywateli niemieckiej mniejszości narodowej w CSRS. Dalsze zmiany w składzie FN CSRS spowodowało usunięcie z FN decyzją prezydium KC z dnia 28 V 1969 r. Komitetu Koordynacyjnego Związków Twórczych; postanowiono ponadto nie utrzymywać z nim żadnych kontaktów. Przedstawiciel tego Komitetu był członkiem prezydium KC FN CSRS aż do 1 X 1969 r., kiedy podał się do dymisji.

W czasie ukonstytuowania się Frontu Narodowego CRS jej członkami były następujące organizacje: Komunistyczna Partia Czechosłowacji, Czechosłowacka Partia Ludowa, Czechosłowacka Partia Socjalistyczna, Czeska Rada Związków Zawodowych, Czeski Związek Chłopów-Spółdzielców, Czeski Związek Kobiet, Zrzeszenie Organizacji Dziecięcych i Młodzieżowych, Pionier, Junak, Czeskie Zjednoczenie Obozowe, Związek Klubów Młodzieżowych, Zjednoczenie Uczniów Szkół Średnich i Podstawowych, Juwena, Związek Młodzieży Pracującej, Czechosłowacki Czerwony Krzyż, Czeski Związek Straży Pożarnych, Czeska Organizacja Narodowa Wychowania Fizycznego, Czeska Rada Pokoju, Czeskie Towarzystwo Naukowo-Techniczne, Związek Przyjaźni Czechosłowacko-Radzieckiej, Związek Bojowników Antyfaszystowskich, Związek Artystów Teatralnych, Związek Pisarzy, Związek Kompozytorów, Związek Artystów Filmowych i Telewizyjnych, Związek Artystów Plastyków, Związek Czeskich Dziennikarzy, Związek Czeskich Inwalidów, Zrzeszenie Sportów Technicznych i Obronnych, Akademia Socjalistyczna, Centralny Związek Spółdzielni Spożywczych, Komitet Organizacyjny Związku Spółdzielni Mieszkaniowych, Polski Związek Kulturalno-Oświatowy, Czeski Komitet do Spraw Naukowych, Czeski Związek Łowiecki, Czeski Związek Hodowców Drobnego Inwentarza, Związek Czeskich Pszczelarzy, Związek Czeskich Wędkarzy, Związek Czeskich Sadowników i Ogrodników, Związek Czeskich Filatelistów, Komitet Organizacyjny Obywateli Narodowości Niemieckiej, Czeski Związek Pracowników Nauki, Czeski Związek Inżynierów Budowniczych (cyt. według Zasedání ustavující schůze ÚV NF ČSR, 19 II 1969, wyd. KC FN Praga, marzec 1969).

Na konferencji prasowej dnia 22 VI 1969 r. przewodniczący KC FN CRS oznajmił, że w Czeskim Froncie było w tym czasie około 50 organizacji. Do przy-

polskiej, niemieckiej i ukraińskiej, zamieszkujących w CSRS, uznawać program FN i aprobować jego statut, wyrażać ważne interesy społeczne.

Dalsze warunki podane są w formie negatywnej, tj. określają, czego nie da się pogodzić z przynależnością do FN, a mianowicie „wszelkich przejawów faszyzmu, antysocjalizmu, rasizmu, szowinizmu, propagandy wojennej i nietolerancji religijnej”.

Statut FN CRS nie stawia jako warunku członkostwa wyrażania przez organizację ważnych interesów społecznych. W pozostałych punktach statutu FN obu republik zawierają sformułowania zgodne całkowicie ze statutem FN CSRS. Jest rzeczą oczywistą, że obok tych dosłownie tu przytoczonych warunków, należy też uwzględnić fakt, iż do FN może być przyjęta tylko taka organizacja, która działa legalnie i była powołana w sposób określony ustawą — nie może to być np. tylko komitet organizacyjny stanowiący załączek organizacji³.

Z powyższych sformułowań wynika, że członkostwo FN jest dobrowolne. Art. 2, ust. 3, litera d ustala, że każda organizacja będąca członkiem FN ma prawo z niego wystąpić. Jeśli zaś jakaś organizacja zrze-

jętych później organizacji należą m. in.: Związek Młodych (przyjęty 2 VII 1969 r., wkrótce potem zmienił nazwę na Leninowski Związek Młodych), Czeski Związek Cyganów-Romów (przyjęty 16 VII 1969 r., Front Lewicowy (Leva fronta), przyjęty 20 VIII 1969 r.).

Na dzień 1 VII 1969 r. członkami FN SRS były następujące organizacje: Komunistyczna Partia Słowacji, Partia Odrodzenia Słowackiego, Partia Wolności, Słowacka Rada Związków Zawodowych, Słowacki Związek Chłopów-Spółdzielców i Indywidualnie Gospodarujących Rolników, Słowackie Zrzeszenie Organizacji Dziecięcych i Młodzieżowych, Pionierska Organizacja Słowacji, Słowacki Związek Pracującej Młodzieży, Związek Młodzieży Wiejskiej, Rolniczej i Miejskiej, Słowacki Związek Młodzieży Szkół Średnich i Zawodowych, Słowacki Junak, Słowacki Związek Uczniów Szkół Wyższych, Słowacki Związek Kobiet, Słowacki Związek Bojowników Antyfaszystowskich, „Matica”⁴ Słowacka, Związek Społeczno-Kulturalny Węgrów w CSRS, Związek Kulturalny Ukraińskich Ludzi Pracy w CSRS, Związek Cyganów-Romów na Słowacji, Związek Przyjaźni Czechosłowacko-Radzieckiej, Słowacka Organizacja Wychowania Fizycznego, Związek Współpracy z Armią, Słowacki Związek Straży Pożarnych, Słowacki Czerwony Krzyż, Słowackie Zrzeszenie Związków Inwalidów, Słowacka Rada Pokoju, Słowacka Akademia Socjalistyczna, Słowackie Towarzystwo Naukowo-Techniczne, Związek Słowackich Pracowników Nauki, Zjednoczenie Słowackich Prawników, Słowacki Związek Pisarzy, Słowacki Związek Dziennikarzy, Słowacki Związek Plastyków, Słowacki Związek Kompozytorów, Słowacki Związek Architektów, Związek Słowackich Artystów Teatralnych i Radiowych, Związek Słowackich Artystów Filmowych i Telewizyjnych, Słowacki Związek Spółdzielni Spożywczych, Słowacki Związek Spółdzielni Wytwórczych, Słowacki Związek Spółdzielni Mieszkaniowych, Słowacki Związek Łowiecki, Słowacki Związek Wędkarzy, Czechosłowacki Związek Hodowców Drobno Inwentarza, Słowacki Związek Pszczelarzy, Słowacki Związek Ogrodnicy (Cyt. według Biuletynu Informacyjnego — Informační bulletin, KC FN SRS, nr 7/1969.

³ Warunek ten nie był jednakże we wszystkich przypadkach przestrzegany.

szona w FN nie spełnia wymaganych statutem, warunków członkowskich, może zostać wykluczona z FN. Do warunków członkostwa oprócz tych, które zostały wymienione w art. 2 Statutu, należy zaliczyć również te, które należą do obowiązków członków FN i są zawarte w art. 4. Fakt, że jakaś organizacja nie wstąpi do FN, albo z wyżej wymienionych powodów utraci swoje członkostwo, z reguły pozostaje bez wpływu na jej sytuację prawną i nie może spowodować zakazu jej działalności. Jedyne wyjątek stanowią tu partie polityczne lub organizacje pełniące ich funkcje w znaczeniu ustawy o Froncie Narodowym; one bowiem mogą działać legalnie tylko w FN. W takim przypadku wykluczenie lub nieprzyjęcie do FN, czy też wystąpienie z niego stanowiłoby dla Ministerstwa Spraw Wewnętrznych podstawę do wszczęcia postępowania w sprawie zakazu ich działalności.

O przyjęciu do FN, jak również o wykluczeniu, decydują odpowiednio prezydium KC FN. W przypadku odmowy przyjęcia do FN lub wykluczenia z niego, organizacji przysługuje prawo odwołania się do Komitetu Centralnego Frontu, który podejmie decyzję ostateczną.

Statut nie precyzuje terminu, w jakim należy wnieść odwołanie, ani też nie ustala czasu, w jakim odwołanie powinno być rozpatrzone. Nieuwzględnienie tego aspektu może mieć duże znaczenie, zwłaszcza dla organizacji podlegającej zakazowi działalności w myśl ustawy o FN. Wydaje się jednak, że prezydium KC FN podejmując odnośną decyzję powinno ustalić odpowiedni termin dalszego postępowania.

Można by również sądzić, że plenum FN powinno rzecz rozstrzygnąć na najbliższym posiedzeniu po wniesieniu odwołania. W przypadku wniesienia odwołania aż do chwili podjęcia ostatecznej decyzji przez plenum KC FN, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nie może skorzystać z uprawnień zawartych w § 3 ustawy nr 128/68 Sb.

Statuty FN nie określają, w jaki sposób rozstrzyga się kwestie dotyczące członkostwa FN. Zanim ta sprawa zostanie ewentualnie inaczej uregulowana, obowiązuje przepis zawarty w art. 7 Statutu FN CSRS o zasadach działania komitetów FN. Oczywiście chodzi tu o kwestie zasadnicze, przy których wymagana jest jednomyślność, a więc zgoda reprezentantów wszystkich organizacji wchodzących w skład komitetów. Tylko na tej drodze proceduralnej może nastąpić przyjęcie jakiejś organizacji do FN lub też usunięcie jej z niego⁴.

Statut* FN CSRS stwierdza, że zarówno komitety wojewódzkie, po-

⁴ W związku z tym FN powinien by zastanowić się nad znalezieniem innego rozwiązania, w praktyce bowiem doprowadzenie do ważnego postanowienia może być bardzo trudno osiągalne. Tak np. można by brać pod uwagę podejmowanie uchwał przy jednomyślnej zgodzie wszystkich partii politycznych, natomiast ze strony pozostałych organizacji wystarczyłoby uzyskanie większości głosów. Jednakże takie rozwiązanie stanowiłoby złamanie dotychczasowej zasady, która wymaga porozumienia wszystkich części składowych Frontu Narodowego.

wiatowe, miejskie jak i gromadzkie mogą również za zgodą zwierzchniego organu FN przyjmować do Frontu organizacje, których zasięg działalności ogranicza się do mniejszej jednostki terytorialnej. I w tych przypadkach procedura jest analogiczna jak przy podejmowaniu decyzji w sprawie członkostwa w KC FN.

Przystąpienie do FN nakłada pewne prawa i obowiązki. Statut FN CSRS nadaje organizacjom członkowskim następujące prawa: organizacja bierze udział w opracowywaniu przez komitety Frontu jednolitego programu politycznego FN, a zgodnie z nim w kształtowaniu, realizacji i kontroli polityki państwa. Na tej samej podstawie organizacje mają zawierać porozumienia zmierzające do zjednoczenia politycznego całego Frontu oraz do realizowania jego programu. Mają również prawo współpracować przy ustalaniu zasad systemu wyborczego oraz programu wyborczego, wysuwać kandydatów na posłów do organów przedstawicielskich. Można by przypuszczać, że uprawnienie to odnosi się również do inicjatywy ustawodawczej w zakresie ustaw wyborczych, jednakże prawo to powinno być w przyszłości ograniczone i zinterpretowane zgodnie z odnośnymi ustawami. Ponadto organizacje mogą występować do komitetów Frontu z propozycjami w sprawie rozwiązywania ważnych kwestii politycznych, mogą uzgadniać swoje stanowiska odnośnie do działania poszczególnych organów ogólnopaństwowych, narodowych i lokalnych, mogą również zabiegać o pomoc w komitetach Frontu przy rozwiązywaniu własnych problemów. Z istoty dobrowolnego zrzeszania się wynikają również dalsze prawa członków FN, określone statutem: reprezentować słuszne interesy i potrzeby obywateli i bronić tych interesów i w tym celu współpracować w ramach FN z organami państwowymi przy realizacji doniosłych zadań o znaczeniu ogólnopaństwowym. W związku z tym jest rzeczą całkiem zrozumiałą, że statut przewiduje również prawo organizacji do delegowania swoich przedstawicieli do komitetów, komisji oraz innych pomocniczych organów doradczych FN na wszystkich szczeblach.

Rozdz. 4 statutu mówi o obowiązkach organizacji członkowskich FN. Organizacje te powinny postępować zgodnie z programem FN, jego statutem i zawartymi w ramach Frontu porozumieniami, a przede wszystkim powinny ponosić odpowiedzialność za realizację wspólnego programu i obowiązujących porozumień oraz przeciwdziałać ich naruszeniu; wychowywać w duchu socjalistycznego patriotyzmu, proletariackiego internacjonalizmu, pokojowego współistnienia państw na zasadach wolności i wzajemnego poszanowania.

Statuty FN CRS i FN SRS wymagają ponadto, aby poszczególne organizacje ponosiły odpowiedzialność za działalność swoich przedstawicieli uprawianą w organach politycznych i państwowych, przy czym Statut FN CRS wyraźnie precyzuje wymóg przestrzegania przez organizacje członkowskie decyzji uchwalonych przez organy FN.

III. STOSUNKI WZAJEMNE MIĘDZY ORGANIZACJAMI WE FRONCIE NARODOWYM

Organy Frontu Narodowego, przede wszystkim komitety FN powstają na zasadzie delegacji. Ilość delegatów danej organizacji ustala odpowiedni komitet Frontu po porozumieniu z organizacjami członkowskimi z uwzględnieniem politycznego i społecznego znaczenia, ewentualnie również liczby członków tej organizacji⁵.

Wybór przedstawicieli do organów FN ma być sprawą wewnętrzną każdej organizacji. Statuty FN 'wymagają, aby reprezentanci byli wybierani, ewentualnie odwoływani przez organy własnej organizacji. Nie chodzi zatem o same funkcje przedstawicielskie, ale o wybór (odwołanie) wyraźnie określonych osób. Wynika z tego, że w organach FN nie może w imieniu danej organizacji występować jakikolwiek jej członek, a tylko stały delegat posiadający ważny mandat tej organizacji.

Zasada delegacji przy tworzeniu wszystkich organów FN, zasada porozumienia przy podejmowaniu 'wszelkich decyzji oraz inne, Statutem przewidziane zasady budowy FN oznaczają, że w organizmie FN, który nie jest zbudowany na zasadzie demokratycznego centralizmu, decydujące znaczenie mają stosunki horyzontalne między organizacjami FN a organem FN na tym samym szczeblu. Chociaż organy FN nie są tworzone na zasadzie wertykalnej, to jednak statut zakłada, że pewne decyzje organów wyższych mają moc wiążącą dla organów niższych szczebli. Znajduje to potwierdzenie nie tylko w strukturze aparatu FN, który jest tworzony centralistycznie, ale w pewnym zakresie również przy zawieraniu porozumień na wyższych szczeblach FN, mianowicie wówczas, kiedy te porozumienia są wiążące także w odniesieniu do niższych członków poszczególnych organizacji.

Istotnym elementem dla ustalenia sposobu załatwiania wszelkich spraw w FN jest przepis zawarty w art. 7 Statutu FN CSRS stwierdzający, że wszelkie postępowanie w komitetach FN ma wypływać z zasady, iż organizacje członkowskie są samodzielne, a w swoich wzajemnych stosunkach w ramach Frontu równoprawne. Zasada samodzielności zakłada, że żadna organizacja ani też organ Frontu nie ma prawa mieszać się do spraw wewnętrznych organizacji członkowskich ani naruszać demokratycznie ukształtowanej struktury jej organów. Wymienione zasady

⁵ Przytoczony tu sposób ustalania liczby delegatów nie zawsze jest jednak ściśle przestrzegany. Tak np. 1 X 1969 r. na plenum KC FN podano do wiadomości nowy skład delegacji KPCz, mianowanej przez Biuro Polityczne KC KPCz, nadmieniając, że liczba delegatów została poszerzona o 12 osób. W praktyce wszakże skład liczebny delegacji ma raczej tylko symboliczne znaczenie, zwłaszcza, jeśli są przestrzegane pozostałe zasady postępowania we FN, w tym głównie zasada porozumienia między organizacjami.

stanowiły podstawę, na której formowała się cała polityka FN w okresie postyczniowym. Nie oznacza to bynajmniej, że stanowisko każdej organizacji członkowskiej ma równą wagę polityczną, organizacje te bowiem w różnym stopniu zajmują się polityką i różny jest stopień ich politycznej odpowiedzialności. Ze stanowiska organizacyjno-prawnego takie pojmowanie uznano oczywiście za jedyne, bo tylko ono może dać gwarancję, że Front Narodowy nie wchłonie poszczególnych organizacji członkowskich i nie stanie się narzędziem unicestwiających ich aktywność.

W tym kontekście 'ważną organizacyjno-polityczną zasadą w działalności FN jest uznanie przez wszystkie organizacje kierowniczej roli KPCz. Zostało to wyraźnie sformułowane we wstępie do Statutu FN, jak również w deklaracji z 15 VI 1968 r. Sposób pojmowania tej kierowniczej roli przez samą KPCz, w teorii i praktyce, będzie w znacznym stopniu wpływał na pojmowanie i realizację pozostałych zasad, wyszczególnionych w statucie.

Podstawę podejmowania decyzji i działalności FN mają stanowić przyjęte porozumienia. Statut FN CSRS i Statut CRS rozróżniają porozumienia obowiązujące i pozostałe. Tylko przyjęte podstawowe porozumienia mają dla organizacji charakter obowiązujący, a delegaci poszczególnych organizacji powinni zapewniać ich realizację wewnątrz swoich organizacji oraz informować właściwe komitety Frontu o jej przebiegu i wynikach. Sposób przygotowania podejmowanych decyzji konkretyzuje postanowienie Statutu FN CRS, które stwierdza wyraźnie, że zanim te kwestie wejdą na porządek obrad komitetów Frontu, muszą być przedłożone odpowiednim organom partii politycznych i organizacji społecznych celem zajęcia stanowiska. To postanowienie stanowi logiczną eksplikację zasady samodzielności wszystkich organizacji należących do Frontu, bowiem każde postanowienie w ten sposób przyjęte jest z wymienionego punktu widzenia dla członków tych organizacji wiążące. Tylko porozumienia podstawowe wyższych organów Frontu są bezwzględnie wiążące również dla niższych jego organów. Pozostałe decyzje, przyjęte w komitetach Frontu mają dla poszczególnych organizacji jedynie charakter zaleceń.

Zarówno statuty jak też i inne dokumenty FN nie precyzują nigdzie, jakie kryterium decyduje przy podejmowaniu postanowień o charakterze porozumienia. Nieraz będzie to zależało od samych organizacji zawierających porozumienie, które stosownie do treści określają również zakres jego mocy obowiązującej. Statut FN SRS nie przewiduje występowania różnic w mocy obowiązującej porozumień i wszystkie porozumienia uznaje za wiążące dla niższych organów Frontu.

Każdy komitet FN ma ustalić własny porządek działalności i rządzić się nim; musi on być wszakże zgodny ze Statutem FN, a więc z tymi wszystkimi zasadami, o których wyżej była mowa.

IV. MIEJSCE PARTII POLITYCZNYCH WE FRONCIE NARODOWYM

Do Frontu Narodowego w CSRS obok Komunistycznej Partii Czechosłowacji, która działała w obu częściach CSRS, należą: Czechosłowacka Partia Ludowa i Czechosłowacka Partia Socjalistyczna działające na terenie CRS, oraz Partia Odrodzenia Słowackiego i Partia Wolności działające tylko w Słowacji.

Komunistyczna Partia Czechosłowacji (KPCz) oparta na światopoglądzie marksistowsko-leninowskim, do 1 I 1969 r. zrzeszała w swoich szeregach 1 671 631 członków. Jej kierownicza rola w całym ustroju społecznym została potwierdzona w art. 4 Konstytucji CSRS z 1960 r. w następującym sformułowaniu: „Kierowniczą siłą w społeczeństwie i w państwie jest awangarda klasy robotniczej, Komunistyczna Partia Czechosłowacji, dobrowolny, bojowy związek najaktywniejszych i najbardziej uświadomionych obywateli wywodzących się z szeregów robotników, chłopów i inteligencji”.

Niekomunistyczne partie w CSRS nie mają wyraźnego oblicza klasowego. Skupiają w swoich szeregach członków ze wszystkich warstw społecznych. Elementem różnicującym poszczególne partie jest odmienne częściowo podejście do spraw budowy socjalizmu. O wiele wyraźniej te różnice ideologiczne przejawiają się w czeskich partiach niekomunistycznych, które — jeśli idzie o programowe zasady — nawiązują do określonych tradycji ze swojej dawnej działalności. Słowackie partie niekomunistyczne, które do stycznia 1968 r. odgrywały tylko symboliczną rolę, dopiero w następnym okresie starały się wydobyć swoje programowe odrębności światopoglądowe. Do tego czasu uznawały program Frontu Narodowego za własny program. Stronictwa te nie mają wielkiej tradycji ani też większego znaczenia w życiu politycznym.

Stronictwa polityczne w okresie postyczniowym zdecydowanie wzrosły liczebnie. Największym stronictwem jest Czechosłowacka Partia Ludowa oparta na ideologii chrześcijańskiej. W czerwcu 1969 r. CzPL zrzeszała 90 121 członków w 1960 organizacjach lokalnych i w 1891 grupach zaufania. Czechosłowacka Partia Socjalistyczna, upatrująca swoją podstawę ideową w niemarksistowskim humanistycznym pojmowaniu socjalizmu, opartym na tradycjach narodowych, liczyła w tym samym czasie 28 352 członków⁶. Wyraźnie mniejsze znaczenie i mniejszą ilość

⁶ Dla uchwycenia tendencji rozwojowych stronictw politycznych w Czechosłowacji instruktywne mogą okazać się dane dotyczące liczebności poszczególnych partii politycznych. Przed lutym 1948 r. KPCz zrzeszała 1354 601 członków. Drugą najsilniejszą partią była Partia Narodowo-Socjalistyczna, która w tym samym czasie (do 31 I 1948 r.) liczyła 602 056 członków. Czechosłowacka Partia Ludowa z końcem 1947 r. miała w ewidencji 483 725 członków, a Socjaldemokracja, która działała również w Słowacji jako partia o zasięgu ogólnopolskim, liczyła 371 580 członków. W Słowacji najsilniejszą partią była Partia Demokratyczna, któ-

członków mają oba stronnictwa w Słowacji. Partia Odrodzenia Słowackiego przy opracowaniu swoich zasad programowych w okresie postyczniowym opowiedziała się za koncepcją niemarksistowskiej partii socjalistycznej, Słowacka Partia Wolności w swoich dokumentach programowych akcentowała raczej światopogląd chrześcijański.

Stronnictwa niekomunistyczne w swoich dokumentach programowych sprzed stycznia 1968 r., jak również w swoich statutach, wyraźnie uznawały przodującą rolę KPCz. W okresie postyczniowym, zgodnie z duchem ówczesnych dyskusji oraz w myśl dokumentów programowych KPCz i FN układały swoje stosunki z KPCz na zasadzie „partnerstwa”. Po plenum majowym KC KPCz w 1969 r. w nowo sformułowanych deklaracjach tych stronnictw wyraźnie zaznacza się uznanie kierowniczej roli KPCz we Froncie Narodowym i w całym systemie politycznym. Szczególna rola partii politycznych we Froncie Narodowym wpływa przede wszystkim z tego, że partie polityczne i organizacje pełniące ich funkcje mogą działać tylko w ramach FN. Reguluje to wyraźnie ustawa o Froncie Narodowym (§ 2, ust. 1 ustawy nr 128/1968 Sb.) i postanawia to również podstawowy art. 1 statutow FN.

Jakkolwiek każda organizacja zrzeszona we Froncie ma prawo z niego wystąpić, to jednak postanowienie to nie może odnosić się do organizacji typu partii politycznych, bowiem wystąpienie z Frontu pociągnęłoby za sobą zakaz jej działalności. Wprawdzie Ustawa o Froncie Narodowym nie ustala sposobu powstania partii politycznej, ale określa jej pojęcie oraz określa procedurę jednej z możliwości jej zaniku — tj. zakazu działalności.

Pojęcie partii politycznej definiuje ustawa w następujący sposób: „Przez partię polityczną lub organizację pełniącą jej funkcje rozumie się organizację, która przede wszystkim na podstawie światopoglądu lub w oparciu o inny wspólny program polityczny jednoczy członków i zwolenników głównie z myślą o tym, aby aktywnie oddziaływać politycznie wśród obywateli a przez to dojść do udziału w tworzeniu polityki oraz do władzy w państwie wykonywanej przez organy przedstawicielskie” (ustawa nr 128/1968 Sb., § 2, ust. 2).

W myśl tej ustawy do charakterystycznych cech partii politycznej należy:

a) Zrzeszanie członków i zwolenników, co stanowi cechę wspólną wszystkich organizacji, a więc i masowych organizacji społecznych. W od-

ra zrzeszała około 200 000 członków i Partia Wolności — około 28 000 członków.

Na początku stycznia 1953 r. KPCz liczyła 1 746 191 członków i kandydatów, Czechosłowacka Partia Socjalistyczna — 15 186, a Czechosłowacka Partia Ludowa — 31 932 członków. Jednakże w tym okresie możliwość wzrostu liczby członków w stronnictwach niekomunistycznych był w sposób administracyjny hamowany. Na początku stycznia 1968 r. KPCz liczyła 1 690 677 członków, CzPL — 21 362, zaś CzPS — 10 705 członków.

różnieniu jednak od tych ostatnich kryterium zrzeszania ma stanowić przede wszystkim określony światopogląd (tę cechę ustawa preferuje) lub wspólny program polityczny. Użycie wyrażenia „przede wszystkim” wskazuje, że chodzi tu o demonstracyjne podkreślenia wagi tego czynnika, ale równocześnie uzmysławia możliwość zrzeszania się obywateli w stronnictwa polityczne również z innych niż wyżej wymienione przyczyn (użyty w sformułowanej przez ustawę definicji wyraz „inny” «dom. wspólny program — IK» jest zbyt czyny i niewłaściwy, ponieważ światopogląd nie jest formą wspólnego programu politycznego, jakby to z tekstu ustawy wynikało).

b) Ustawa wymaga, żeby wymienione cechy pojęciowe, określające cel zrzeszania się, nie były traktowane na równi z pozostałymi podobnie ważnymi cechami, ale żeby była wyeksponowana główna myśl zrzeszenia — „przede wszystkim”. Podkreślenie to wynika z faktu, że w CSRS poza partiami politycznymi działalność polityczną uprawiają również inne organizacje — związki zawodowe, organizacja kobiet, organizacje młodzieżowe itd. (organizacje te wysuwały nawet swoich kandydatów do organów przedstawicielskich) — ale do nich ustawa ta nie miała się odnosić (obecnie oprócz Rewolucyjnego Ruchu Związkowego — podlegają one działaniu ustawy nr 68/1951 Sb. o dobrowolnych organizacjach i zgromadzeniach oraz ustawy nr 126/1968 Sb. z 13 1968 r. o niektórych przejściowych rozporządzeniach mających na celu zabezpieczenie porządku publicznego). Wprowadzenie innego postępowania w odniesieniu do związków zawodowych stałoby w sprzeczności z ratyfikowanymi decyzjami Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP).

c) Aktywna działalność polityczna wśród obywateli nie należy wyłącznie do zadań partii politycznych, ale uprawia ją także szereg innych organizacji; funkcję tę spełnia także prasa, czasopisma, radio, telewizja itd. Działalność ta jest jednakże podstawową cechą charakterystyczną partii politycznej, stanowiącą o jej istocie.

d) Głównym celem działalności partii politycznej jest dojście do udziału w kształtowaniu polityki i udziału we władzy w państwie, sprawowanej przez organy przedstawicielskie. Ustawa nie wymaga, aby partia polityczna wywierała konkretny wpływ na politykę, wystarczy, że do tego dąży, że o to się usilnie stara.

Te same cechy wiąże ustawa z innym rodzajem organizacji — „organizacją pełniącą funkcje partii politycznej”. Wymaga istnienia wszystkich cech partii politycznej, ma więc na myśli „kryptopartie”, wprawdzie nie uznające się za partię polityczną, ale posiadające wszystkie jej cechy⁷.

⁷ Taką organizacją był w CSRS w okresie od kwietnia do początku września 1968 r. Klub Zaangażowanych Bezpartyjnych (KAN).

Praktyka Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w niektórych przypadkach jest tutaj różna, a pojęcie „organizacji pełniącej funkcje partii politycznej” ujmowane jest niekiedy szerzej przez odnoszenie go również do dalszych dobrowolnych

Z chwilą kiedy kompetentny organ Frontu Narodowego wyda postanowienie stwierdzające, że określona partia polityczna lub organizacja pełniąca jej funkcje nie jest członkiem Frontu, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (CRS lub SRS) podejmie decyzję o zakazie jej działalności. Podstawę do wydania takiej decyzji stanowić będzie uprzedni akt Frontu Narodowego (§ 3, ustęp 1, cyt. ustawy). Zastosowanie pojęcia „postanowienie” w odniesieniu do tego politycznego aktu Frontu Narodowego wskazuje, że w tej sprawie organ FN musi postępować zgodnie z ustaloną w Statucie procedurą. Kompetentne organy FN rządzą się jego statutem (§ 4, ust. 2, cyt. ustawy), według którego organem tym jest prezydium KC FN.

Decyzja FN może dotyczyć bądź to powstającej i istniejącej organizacji, która nie zgłosiła swego akcesu do FN a wykazuje przewidziane ustawą cechy partii politycznej bądź też takiej, która zgłosiła swój akces do FN i decyduje się o jej przyjęciu, lub też organizacji, która była dotąd członkiem FN. W pierwszym przypadku kompetentny organ FN czy to z własnej inicjatywy, czy też na wniosek innej organizacji lub organu wydałby taką decyzję przez swoje oświadczenie. W drugim przypadku decydowałby organ FN, przeprowadzając dyskusję nad wnioskiem o przyjęcie do FN, a formą decyzji byłoby odrzucenie wniosku o przyjęcie. W trzecim przypadku powzięto by decyzję w formie wykluczenia z FN.

organizacji. Tak np. kiedy prezydium KC FN CSRS odrzuciło wniosek Towarzystwa Ochrony Praw Człowieka (legalizowane decyzją Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 3 V 1968 r.) o przyjęcie do FN, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych powołując się na ustawę o Froncie Narodowym, wydało zakaz działalności tej organizacji. Podobnie postępowały Ministerstwa Spraw Wewnętrznych obu republik wydając w styczniu 1970 r. zakaz działalności dla obu narodowych Związków Artystów Filmowych i Telewizyjnych, które uprzednio zostały usunięte z Frontu Narodowego. Natomiast przy zakazie działalności Związku Studentów Szkół Wyższych Czech i Moraw, który odrzucił propozycję wstąpienia do Frontu, posłużono się ustawą nr 126/68 Sb. o niektórych rozporządzeniach przejściowych dla zabezpieczenia porządku publicznego. Wymieniona ustawa stwierdza, że kompetentny organ administracji państwowej może zawiesić działalność dobrowolnej organizacji nie dłużej jak na okres trzech miesięcy; ewentualnie może też daną organizację rozwiązać, jeżeli okaże się, że jej działalność wymierzona jest przeciw Konstytucji Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej, przeciw niepodległości i niepodzielności Państwa, przeciwko socjalistycznemu ustrojowi społecznemu, pokojowemu współżyciu między narodami, lub też przeciw ważnym interesom polityki zagranicznej. Z drugą grupą przyczyn pociągających za sobą ingerencję organów administracji państwowej mamy do czynienia wówczas, kiedy działalność danej organizacji jest w jakimś stopniu sprzeczna z ustawami czy statutami i to tylko wówczas, jeżeli w ustalonym terminie sprzeczność ta nie zostanie usunięta, lub jeśli naprawy nie można przeprowadzić przez zastosowanie innych przepisów prawnych.

Praktyka w tym zakresie nie jest wszakże ustalona i przy zastosowaniu środków przymusu stosuje się jedną z wymienionych ustaw bez wyraźnego rozgraniczenia ich zakresu.

Tryb postępowania przy podejmowaniu decyzji, jak również sposób uzasadniania decyzji ustala statut FN. Powinna to być wszakże decyzja ostateczna, na podstawie której Ministerstwo Spraw Wewnętrznych może rozstrzygać zgodnie z ustawą nr 71/1967 o postępowaniu administracyjnym.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nie ma prawa badać powtórnie przyczyn powziętej przez FN decyzji, może tylko zbadać, czy zostały przy tym dopełnione przewidziane ustawą wymogi, tj. czy chodzi o partię polityczną lub organizację pełniącą jej funkcje, czy decyzja FN jest prawomocna, czy dopełnione zostały wymogi statutowe. Poza tym trzeba, aby mający podjąć decyzję organ państwowy znał odpowiednie postanowienie organu FN, aby mógł zbadać, czy zostały dopełnione wszelkie formalności. Decyzja taka przybierze formę zakazu działalności takiej organizacji, przy czym nie chodzi tu o jej rozwiązanie, jak to się dzieje w przypadku organizacji dobrowolnych m. in. również dlatego, że także powstanie (ukonstytuowanie) tych organizacji nie leży w kompetencji Ministerstw Spraw Wewnętrznych, czy innego organu. Od prawomocnej decyzji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych jednej z republik partia polityczna lub organizacja pełniąca jej funkcje może zwrócić się z prośbą o ponowne rozpatrzenie sprawy do Miejskiego Sądu Miasta Pragi lub Bratysławy.

Szczególne położenie partii politycznych w strukturze FN wyraża się m. in. w sformułowanym w statucie zakazie zakładania przez nie własnych organizacji młodzieżowych, zawodowych, rolniczych, kobiet, wychowania fizycznego itp., a także w obowiązku przyczyniania się do umacniania jedności organizacji społecznych, zrzeszonych we Froncie Narodowym. W pozostałym zakresie niekomunistyczne partie — w myśl statutu i zgodnie z praktyką — zajmują w zasadzie taką pozycję, jaką mają pozostali członkowie Frontu Narodowego. Partie polityczne wysyłają swoich przedstawicieli do KC FN CSRS, do KC FN obu republik oraz do organów FN niższych szczebli.

Przewodniczącym komitetu Frontu jest z reguły przedstawiciel KPCZ (tylko w niektórych miejscowych komitetach FN przewodniczącym jest wyjątkowo członek innej partii politycznej lub bezpartyjny), przedstawiciele pozostałych partii politycznych wchodzi w skład prezydiów, lub też bywają wiceprzewodniczącymi itp.

V. STRUKTURA FRONTU NARODOWEGO I METODY JEGO DZIAŁALNOŚCI

Najwyższym organem FN CSRS jest Komitet Centralny FN CSRS, zaś najwyższymi organami FN w obu republikach są KC FN CRS i KC FN SRS.

Statut KC FN CSRS w art. 8 postanawia, że KC FN CSRS tworzą delegacje KC FN obu republik, reprezentanci partii politycznych, orga-

nizacji społecznych o ogólnopństwowym zasięgu działalności oraz przedstawiciele narodowości z uwzględnieniem zasady parytetu. W ten sposób respektowany jest fakt, że w tworzeniu polityki ogólnopństwowej mają brać udział (a zatem powinny też mieć bezpośrednie przedstawicielstwo w plenum KC FN CSRS) zarówno reprezentacje FN obu republik, jak i przedstawiciele wszystkich partii politycznych i tych dobrowolnych organizacji społecznych zrzeszonych we FN, których działalność ma zasięg ogólnopństwowy — oraz przedstawiciele narodowości. Statut nie wymaga wprawdzie wyraźnie, aby przedstawicielami narodowości byli delegaci organizacji narodowych, kulturalnych i społecznych w myśl ustawy konstytucyjnej nr 144/1968 Sb., ale jest to całkiem logiczne i najbardziej naturalne. Przy tworzeniu tego organu FN ma być uwzględniana zasada parytetu.

Prezydium KC FN nie pochodzi z wyboru, ale w duchu zasad postępowania we Froncie Narodowym konstituuje się na zasadzie porozumienia. Na czele prezydium KC FN CSRS stoi przewodniczący i jego zastępcy. Na uwagę zasługuje postanowienie zakładające, że jeśli przewodniczącym KC FN CSRS będzie Czech, to pierwszym wiceprzewodniczącym zostanie Słowak i vice versa. Statut nie orzeka, jak należy postąpić w przypadku, gdyby przewodniczącym został członek którejś z narodowości, przy czym nie chodzi tu o przynależność do jednej z republik, ale o zasadę nacjonalną, co w sferze polityczno-państwowej w CSRS jest rzeczą całkiem osobliwą.

Plenum KC FN CSRS ma się zbierać co najmniej trzy razy do roku, prezydium zaś raz na miesiąc. Występują zatem, szczególnie między posiedzeniami plenarnymi, dłuższe przerwy. Plenum i prezydium KC FN CSRS posiadają szereg ważnych uprawnień. Plenum KC FN CSRS uchwała Statut FN CSRS i wzorcowy porządek obrad; wydaje programowe deklaracje FN, decyduje w sprawie odwołania w razie nieprzyjęcia do FN organizacji o ogólnopństwowym zasięgu działania, decyduje o ewentualnym anulowaniu członkostwa we Froncie; analizuje programy wyborcze i przedstawia kandydatury do federalnych organów przedstawicielskich oraz do państwowych organów wykonawczych i współpracuje z nimi; rozwija i zabezpiecza międzynarodową działalność FN; uchwała kompleksowy budżet FN CSRS i czuwa nad jego realizacją; analizuje i aprobuje działalność prezydium KC FN CSRS.

Bieżącą, ogólną działalnością FN kieruje prezydium KC FN CSRS. Jego pierwszym wiceprzewodniczącym jest obecnie przewodniczący FN CSRS. Obok przedstawicieli partii politycznych i przedstawicieli związków zawodowych w prezydium zasiada reprezentant organizacji dziecięcych i młodzieżowych, komitetu koordynacyjnego związków twórczych i Czesosłowackiej Rady Kobiet. Skład prezydium ulega jednak zmianie⁸. Do

⁸ Dalszym członkiem prezydium mianowany został reprezentant Czeskiego Związku Chłopów-Spółdzielców, a od połowy roku na posiedzenia prezydium zapra-

zadań prezydium należy przede wszystkim zabezpieczenie wypełniania postanowień KC, załatwianie bieżących spraw FN leżących w zasięgu jego kompetencji; ma ono oceniać i omawiać wypełnianie podstawowych decyzji FN przez organizacje zrzeszone we Froncie; należy doń uchwalanie częściowych bieżących decyzji FN i przeprowadzanie dyskusji nad bieżącymi sprawami związanymi z działalnością Frontu, przyjmowanie nowych członków do FN CSRS i rozstrzyganie w sprawie pozbawienia członkostwa w FN CSRS zgodnie ze statutem; na wniosek przewodniczącego KC FN CSRS prezydium ma zatwierdzać sekretarzy, członków sekretariatu i rozpatrywać wnioski w sprawie naczelnego sekretariatu KC FN; Prezydium ma obowiązek składać sprawozdania ze swej działalności na plenum KC FN.

Już wyżej 'wymienione uprawnienia wskazują na znaczne kompetencje przewodniczącego KC FN CSRS. Zakres tych uprawnień w rzeczywistości obejmuje zadania przewodniczącego i sekretarza generalnego, a przewidziana statutem jego bardzo silna pozycja umożliwia wielką integracyjną i centralizującą rolę w organach FN. Do jego zadań i kompetencji należy kierowanie pracami KC FN CSRS, jego prezydium, sekretariatu i aparatu KC FN CSRS; on przedstawia prezydium KC FN CSRS kandydatów na sekretarzy i pozostałych członków sekretariatu KC FN CSRS; po przedyskutowaniu w sekretariacie KC FN ustala organizację aparatu KC FN CSRS, a po konsultacji z prezydium KC FN mianuje kierowników poszczególnych wydziałów KC FN CSRS.

Stosunkowo wąskie zadania wyznacza statut sekretariatowi KC FN CSRS. Należy do niego zabezpieczenie wykonywania postanowień prezydium KC FN CSRS, czuwanie nad przygotowaniem posiedzeń KC FN i jego organów oraz spełnianie zadań powierzonych przez prezydium. Sekretariat KC FN CSRS jest de facto sekretariatem prezydium, które go powołało do życia, przy czym decydujący wpływ na jego skład ma przewodniczący KC FN CSRS. W posiedzeniach sekretariatu obok przewodniczącego, sekretarzy i kierownika sekretariatu uczestniczy przewodniczący KC FN CSRS, kierownik wydziału KC FN CSRS i sekretarze naczelni FN obu republik. W praktyce znaczenie sekretariatu dla operatywnego kierowania działalnością Frontu stopniowo wzrasta.

Statut nie określa kompetencji sekretarzy KC FN CSRS. Ustalenie ich zadań jest sprawą wewnętrzną sekretariatu i przewodniczącego KC FN CSRS. Stopniowo wytwarza się zwyczaj, że jeden z sekretarzy uważany jest za głównego sekretarza. Ilość sekretarzy nie jest również ustalona i waha się od 3-4.

Podobną strukturę organizacyjną mają również najwyższe organy FN

szany jest przedstawiciel Towarzystwa Naukowo-Technicznego, natomiast od października 1969 r. przestał uczestniczyć w obradach reprezentant związków twórczych.

obu republik. Jakkolwiek Statut KC FN CSRS w art. 9 ustalił i dla nich obowiązującą strukturę organizacyjną oraz zakres ich działalności, to w statutach ich występują pewne różnice. Dlatego też zwrócimy tutaj przede wszystkim uwagę na niektóre odrębności. Statut FN SRS głosi zasadę, że w skład KC FN SRS wchodzi również delegowani reprezentanci organizacji wyrażających interesy narodowości. Wśród organów, które bezpośrednio powołuje, wymienia obok prezydium i przewodniczącego również wiceprzewodniczącego i głównego sekretarza (FN CSRS nie powołuje co prawda w statucie głównego sekretarza, ale 20 VIII 1969 r. uchwaliło to prezydium. Statut tego Frontu ustala również, że plenum ma powołać sekretarzy i określić strukturę aparatu).

Bezpośrednio do zadań plenum KC w myśl statutu FN obu republik należy aktywny udział w przygotowaniu i podejmowaniu zasadniczych decyzji, zarówno o znaczeniu ogólnopaństwowym jak i dotyczących poszczególnych republik. W zasadzie w obu republikach silną pozycję ma prezydium i sekretariat FN z wyraźnym ograniczeniem kompetencji przewodniczącego FN (inaczej Statut FN CSRS). Specjalnie wyraźnie występuje to w statucie KC FN SRS, gdzie przewodniczącemu przysługuje tylko prawo wysuwania na prezydium kandydatów na członków sekretariatu i sekretarzy KC FN SRS (oczywiście z wyjątkiem I sekretarza).

Do ważnych kompetencji prezydium KC FN obu republik⁹ należy uchwalanie bieżących decyzji FN, analiza i ocena realizacji podstawowych porozumień FN przez organizacje zrzeszone w FN (art. 8, ust. 5, litera b, c Statutu FN CRS; art. 9, ust. 4 Statutu FN SRS). Uprawnienie to umożliwia organom FN sprawowanie kierownictwa politycznego nad organizacjami zrzeszonymi w FN i wywieranie wpływu na ich działalność odnoszącą się do wyznaczonych kwestii¹⁰.

KC FN SRS nadaje szerokie uprawnienia swojemu sekretariatowi.

⁹ W chwili powstania FN CRS członkami prezydium KC FN byli reprezentanci wszystkich partii politycznych (przewodniczącym był przedstawiciel KPCz), reprezentant Rewolucyjnego Ruchu Związkowego, Czeskiego Związku Chłopów-Spółdzielców, Czeskiego Związku Kobiet, Związku Bojowników Antyfaszystowskich, Zrzeszenia Organizacji Dziecięcych i Młodzieżowych, Związku Artystów Teatralnych, Czeskiej Narodowej Organizacji Sportowej. W dniu 1 X 1969 r. skład prezydium został uzupełniony m. in. o przedstawiciela Czeskiego Związku Współpracy z Armią, a także o nowo powołanego głównego sekretarza KC FN CSR.

Członkami prezydium KC FN SRS zostali obok przewodniczącego, głównego sekretarza i sekretarki FN SRS (reprezentanci KPS), przedstawiciele obu słowackich partii niekomunistycznych, reprezentant związków zawodowych, Ligi Kobiet, Zrzeszenia Organizacji Dziecięcych i Młodzieżowych, Związku Spółdzielców i Indywidualnych Rolników, Związku Słowackich Dziennikarzy i Związku Bojowników Antyfaszystowskich.

¹⁰ Na podstawie tych postanowień Statutu prezydium KC FN CSRS oraz prezydium KC FN obu republik nakazało wszystkim organom i organizacjom FN zbadać wszystkie decyzje podjęte poprzednio poza FN i ogłosić za nieważne te decyzje, które są w sprzeczności z koncepcją polityczną i programem Frontu. Pozos-

W art. 10 statutu wychodzi z założenia, że sekretariat odpowiada za swoją działalność przed prezydium KC SRS i jemu zdaje z niej sprawę. Oprócz tych zadań, jakie spełnia sekretariat KC FN CSRS, do zakresu działania sekretariatu KC FN SRS należy ustalanie organizacji aparatu KC FN SRS i wyznaczanie kierowników tego aparatu, a zgodnie z ustalonymi zasadami kadrowymi, podejmowanie decyzji w sprawie przyjmowania i zwalniania pracowników FN SRS.

Struktura organizacyjna FN na niższych szczeblach w obu republikach wykazuje pewne odrębności, które wynikają z różnic w zakresie podziału terytorialnego. Tak np. w CRS działają wojewódzkie (okręgowe) komitety FN, których nie ma w Słowacji. Kompetencje okręgowych komitetów FN posiadają: w CRS Miejski Komitet FN w Pradze, a Słowacji MK FN w Bratysławie. W CRS uprzywilejowaną pozycję mają KM FN w miastach wydzielonych. W komitetach powiatowych (KP FN) działają prezydium (przewodniczący, zastępcy przewodniczących, pozostali członkowie). Funkcje organizacyjne sprawuje sekretarz.

W terenie powstają miejskie, dzielnicowe lub gminne komitety FN. Warto zwrócić uwagę na możliwości, jakie statuty stwarzają przez to, że oprócz takich form działalności publicznej, jak pozyskiwanie obywateli dla realizacji zadań FN i organizowania zebrań publicznych i towarzyskich spotkań, postulują również tworzenie — w zależności od potrzeb — usługowych klubów zainteresowań.

Komitety FN wszystkich szczebli mogą stosownie do potrzeb powoływać stałe lub tymczasowe, doraźne komisje jako organy doradcze, projektodawcze czy konsultatywne, którym wyznaczają zakres działalności. W skład tych komisji mają wchodzić delegaci poszczególnych organizacji

tałe decyzje, mające z punktu widzenia linii politycznej KPCz i zadań FN pozytywny charakter, miały być przedłożone do omówienia kompetentnym organom FN (decyzja prezydium KC FN CSRS z 11 VI 1969 r. według Inf. zpr. KC FN CSRS nr 9/1969).

Później — 1 X 1969 r. w komunikacie prezydium KC FN CSRS podano co następuje: „...współcześnie Prezydium zajmowało się sprawozdaniem o stanie dyskusji nad działalnością, nad dokumentami i decyzjami organizacji zrzeszonych w FN. Stwierdza, że oceny dokonuje się we wszystkich organizacjach członkowskich FN. Dotychczasowy przebieg oceny działalności organizacji społecznych i organów FN wskazuje jednak, że w niektórych organizacjach nie podjęto dotąd konsekwentnej analizy błędów i wypaczeń, jakie się u nich pojawiły w poprzednim a niekiedy i w bieżącym roku.

Prezydium KC FN CSRS zwraca uwagę na fakt, że w kierownictwie niektórych organizacji społecznych istnieją siły, które obstają nadal przy swoich dawnych opozycyjnych poglądach. FN nie będzie tolerować w swoim środowisku sił, które by stały w opozycji wobec polityki KPCz, FN i socjalistycznego państwa (Denni tisk z 2 X 1969 r.).

Wskazuje to na polityczno-organizacyjne przesunięcie pojmowania KC Frontu Narodowego, zbliżające się do koncepcji KC FN jako organu stojącego nad organizacjami członkowskimi i sprawującego również nad nimi kontrolę.

członkowskich oraz wybitni specjaliści z danej dziedziny, którzy w pracach komisji mają spełniać rolę ekspertów.

Na zebraniu plenarnym w dniu 19 XII 1968 r. KC FN CSRS postanowił powołać do życia przy KC FN następujące komisje: polityczną, dla koordynacji akcji ogólnopństwowych, dla praw obywatelskich i praw człowieka, prasową, do spraw międzynarodowych, obrony, do spraw młodzieży, do spraw kobiet, do spraw socjalnych, kulturalnych, do spraw rozwoju motoryzacji; organ doradczy dla spraw kościelnych, organ doradczy dla spraw polityki narodowościowej. Niektóre z nich zostały faktycznie utworzone (komisja polityczna, obrony, dla praw obywatelskich i praw człowieka); do marca 1970 r. inne komisje nie powstały. Na czele utworzonych komisji stoją sekretarze KC FN CSRS, członkowie jego prezydium lub przedstawiciele organizacji członkowskich FN. W dniu 4 XII 1968 r. prezydium KC FN CSRS powołało do życia w charakterze organu doradczego KC FN ciało doradcze złożone z pracowników naukowych. Zgodnie z jego statutem na czele tego organu stoi przewodniczący FN CSRS; prace operatywne należą do funkcji sekretarza naukowego.

W celu omówienia doniosłych zadań, czy przedyskutowania ważnych kwestii dotyczących polityki wewnętrznej lub zagranicznej, komitety Frontu mogą zwołać konferencję FN. Zgodnie ze statutem uczestniczą w niej delegacje wszystkich organizacji zrzeszonych we Froncie, zaś klucz według którego wysyłani są reprezentanci tych organizacji, ustala odpowiedni komitet FN. Komitety FN mogą również zaprosić na konferencję wybitnych przedstawicieli życia politycznego i społecznego. Tego rodzaju konferencje nie posiadają żadnej konkretnej kompetencji, a ich zwołanie ma przede wszystkim na celu podkreślenie wagi politycznej omawianej sprawy.

Komisje rewizyjne przy komitetach FN tworzone są również na zasadzie delegacji. Przy wykonywaniu swej funkcji są niezależne od komitetów FN. Opracowują stanowiska w sprawie projektu budżetu, kontrolują księgowość, dbają o celowe i gospodarne wydatkowanie środków; składają sprawozdania odpowiednim komitetom FN. Wszystkie komitety FN gospodarzą się według własnych planów i budżetu, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi i wytycznymi KC FN CSRS.

Podmiotowość prawną posiadają KC FN CSRS, KC FN CRS i KC FN SRS, one też mogą ją nadawać innym organom Frontu.

VI. STOSUNEK FRONTU NARODOWEGO DO ORGANÓW PRZEDSTAWICIELSKICH I WYKONAWCZYCH

Stosunki wzajemne Frontu Narodowego i pozostałych członków organizacji politycznej społeczeństwa w CSRS, a szczególnie stosunki organów FN z organami przedstawicielskimi i wykonawczymi, należy rozpatrywać pod tym kątem widzenia, czy zostały one uregulowane specjalnymi

przepisami prawnymi, czy też nie. Na podstawie norm prawnych zostały oparte stosunki organów FN z ciałami przedstawicielskimi.

Udział Frontu w wyborach, teoretycznie rzecz biorąc, wypływa z faktu, że posłowie do zgromadzeń przedstawicielskich są wybierani przez wszystkich obywateli na zasadzie terytorialnej. W tym zakresie skład zgromadzeń przedstawicielskich w CSRS nie stanowi (ani nie może stanowić) proporcjonalnej reprezentacji partii politycznych (ani innych organizacji, czy grup społecznych), ponieważ chodzi tu o zgromadzenia przedstawicielskie w systemie, który nie dopuszcza współzawodnictwa i konkurencji między partiami. Poseł ma reprezentować wspólne interesy danego okręgu wyborczego, ma je wyrażać i czuwać aby ich realizacja przebiegała zgodnie z ustawami. W tym układzie Front Narodowy nie ma zastępować woli wyborców, ale ma oddziaływać jako wyraziciel wspólnych interesów wszystkich grup społecznych na organy przedstawicielskie. On też zgłasza kandydatów na posłów i radnych. Jednakże rola w tym zakresie stałych organów Frontu Narodowego była ograniczana na korzyść specjalnie w tym celu tworzonych organów, powoływanych nie przez komitety Frontu, ale przez organy zgromadzeń przedstawicielskich.

Ustawa nr 113/67 Sb w § 14 postanawia, że wyborami do Zgromadzenia Narodowego kieruje Centralna Komisja Wyborcza FN, zaś jej organem na Słowacji ma być Słowacka Komisja Wyborcza FN; na terenie województw funkcje te miały spełniać okręgowe komisje wyborcze, w Pradze zaś Miejska Komisja Wyborcza FN. Komisje wyborcze miały być utworzone z przedstawicieli KPCz, innych partii politycznych i pozostałych organizacji społecznych należących do FN. Listę kandydatów do komisji wyborczych ma przedstawić kompetentny organ FN, wybierając ich organy izb przedstawicielskich (według ustawy prezydium Zgromadzenia Narodowego — teraz prezydium Zgromadzenia Federalnego, prezydium Słowackiej Rady Narodowej). W § 26 cyt. ustawy postanawia się, że kandydaci przy wyborach do Zgromadzenia Narodowego są kandydatami Frontu Narodowego, wysuwa ich KPCz, inne partie polityczne i pozostałe organizacje społeczne należące do FN. Wnioski swoje przedkładają Okręgowej Komisji Wyborczej, która przekazuje je Centralnej Komisji Wyborczej FN. Komisja ta kieruje całym przebiegiem wyborów aż do zrealizowania aktu wyborczego i ogłoszenia wyników wyborów. Według tej ustawy przy odwołaniu posła obowiązuje podobna procedura jak przy wyborach. Zgodnie bowiem z zasadą, że poseł może być odwołany tylko przez tych, którzy go wybrali i których wolę reprezentuje, odwołanie posłów następuje na drodze tajnego głosowania wyborców danego okręgu wyborczego. Wniosek w sprawie odwołania powinien przedłożyć Prezydium Zgromadzenia Narodowego odpowiedni organ FN. Ustawa nie określa dokładnie, jaki to ma być organ, czy chodzi tu o KC FN CSRS czy też organ FN danej jednostki terytorialnej, na której poseł pełni swój mandat. Podobne postanowienie, jeśli chodzi o kompetencje organu FN zawiera również usta-

wa nr 114/67 Sb o wyborach do rad narodowych oraz ustawa nr 35/64 o wyborach do Zgromadzenia Narodowego republiki. Analogiczne uprawnienie zawiera ustawa nr 36/64 Sb. o organizacji sądownictwa i wyborach sędziów; w myśl tej ustawy sędziowie sądu okręgowego mają być wybierani przez Okręgową Radę Narodową na wniosek kompetentnego organu FN.

Wzrost roli statutowych organów FN zaznacza się dopiero w okresie postyczniowym. Według § 4 ustawy konstytucyjnej nr 77/68 Sb., o wprowadzeniu federalnego ustroju CSRS, Czeską Radę Narodową wybierało Zgromadzenie Narodowe na wniosek FN. Wyboru dokonano spośród posłów Zgromadzenia Narodowego, pochodzących z czeskich 'okręgów wyborczych oraz spośród wybitnych przedstawicieli czeskiego narodu, którzy nie byli posłami Zgromadzenia Narodowego. Na podstawie tej ustawy Zgromadzenie Narodowe na wniosek FN podjęło uchwałę (nr 108/68 Sb.) ustalając, że Czeska Rada Narodowa ma mieć 150 członków, a uchwałą nr 109/68 Sb. na wniosek FN dokonano wyboru jej członków. Podobnie postępowano przy uzupełnianiu Czeskiej Rady Narodowej do liczby 200 członków według art. 146 ustawy konstytucyjnej nr 143/68 Sb.

Całkiem nowe ujęcie, jeśli chodzi o tworzenie zgromadzeń przedstawicielskich, jak również o kwestie dotyczące odpowiedzialności posłów wobec obywateli i wobec Frontu Narodowego, wprowadziła ustawa konstytucyjna nr 117/69 o przedłużeniu kadencji komitetów narodowych, rad narodowych, Zgromadzenia Federalnego, Sądu Najwyższego, sądów okręgowych, powiatowych i wojskowych. Przytoczona ustawa w § 2 postanawia, że w przypadkach, kiedy tego wymaga normalny bieg pracy zgromadzenia przedstawicielskiego, zgromadzenie to na wniosek kompetentnego organu Frontu uzupełnia drogą kooptacji liczbę swoich członków (tylko w Izbie Narodów wybiera członków i odwołuje właściwa rada narodowa). Nowa koncepcja zgromadzeń przedstawicielskich konsekwentnie odnosi się nie tylko do samych wyborów, ale i do sposobu odwoływania posłów. Dawną rolę wyborców przejmuje zgromadzenie przedstawicielskie, którego członkiem jest poseł. Front Narodowy może z wymienionych w ustawie konstytucyjnej powodów wystąpić z wnioskiem o odwołanie posła ze zgromadzenia przedstawicielskiego, a zgromadzenie podejmuje decyzję pozbawiającą go funkcji poselskiej. Powody, dla których kompetentny organ FN może z takim wnioskiem wystąpić, są następujące: jeżeli poseł bez ważnego powodu przez dłuższy czas nie pełni swojej funkcji, jeżeli uprawia działalność niezgodną z polityką Frontu i wreszcie, jeżeli zostanie prawomocnie skazany za przestępstwo. W odniesieniu do radnych lokalnych rad narodowych kompetentnym organem FN, któremu przysługuje prawo wystąpienia z wnioskiem o pozbawienie mandatu, jest organ powiatowy FN.

Obok stosunków uregulowanych na podstawie norm prawnych, stopniowo wytwarzają się w sferze pozaprawnej różne związki między orga-

nami Frontu a organami państwowymi. Ich podstawowe zasady zostały już określone w statutach FN a pewne rozwiązania w tej kwestii zawiera również ustawa o radach narodowych nr 69/67 Sb. — Ustawa ta w § 4 postanawia, że rady narodowe przy wykonywaniu swoich zadań współpracują z organizacjami zrzeszonymi we Froncie Narodowym, a szczególnie z Rewolucyjnym Ruchem Związkowym, z Czechosłowackim Związkiem Kobiet, z Czechosłowackim Związkiem Młodzieży i pozostałymi organizacjami społecznymi.

Jest rzeczą oczywistą, że tego rodzaju współpraca może mieć miejsce nie tylko w odniesieniu do poszczególnych organizacji, jak to ustawa wyraźnie zakłada, ale w myśl ustawy nr 128/68 Sb. o Froncie Narodowym można sądzić, że tego rodzaju stosunki współpracy powinny być nawiązane i realizowane z całym zrzeszeniem tych organizacji — z Frontem Narodowym.

Art. 8 Statutu FN CSRS stanowi, że plenum KC FN CSRS zgłasza kandydatów do ogólnopaństwowych zgromadzeń przedstawicielskich, organów wykonawczych państwa i systematycznie z nimi współpracuje. Analogiczne postanowienia w tej sprawie zawierają statuty frontów narodowych obu republik w odniesieniu do analogicznych organów w CRS i SRS. Tego rodzaju stosunki partnerskie zakładają statuty na szczeblu okręgów, powiatów, miast i gmin, w których Front ma swoje organy.

W odniesieniu do najwyższych zgromadzeń przedstawicielskich taka procedura znajduje zastosowanie przy zgłaszaniu kandydatów na przewodniczącego Zgromadzenia Federalnego i przewodniczących obu izb (Izba Ludu i Izba Narodów): w ciągu 1969 r. wnioski te w imieniu Frontu Narodowego przedkładał zawsze przewodniczący KC FN CSRS.

W terenie zawierane są porozumienia między organami Frontu a organami rad narodowych, a ich wzajemne powiązania są wyraźnie określone i uregulowane. Chodzi tu o znalezienie jak najdogodniejszej formy dla zabezpieczenia udziału Frontu w życiu politycznym gmin, powiatów, okręgów. W kontaktach wzajemnych wyrażają się stosunki partnerskie bez podporządkowania jednego organu drugiemu. Front Narodowy jest tu pojmowany jako podstawowa forma życia politycznego naszego społeczeństwa, a rady narodowe jako reprezentanci władzy i administracji państwowej w poszczególnych jednostkach terytorialnych; przy czym zaznaczają się różnice zarówno w stanowisku poszczególnych organów, jak i w formach i środkach realizacji ich wspólnych celów. W oparciu o wspólnie uchwalone dokumenty organy te współpracują przede wszystkim przy rozwiązywaniu zasadniczych kwestii dotyczących życia gospodarczego, politycznego i kulturalnego gmin i powiatów, przy zabezpieczaniu najbardziej żywotnych interesów i potrzeb obywateli.

Z języka czeskiego przełożyła
Irena Kwilecka

LA CONCEPTION DU FRONT NATIONAL EN RÉPUBLIQUE SOCIALISTE
TCHÉCOSLOVAQUE

R é s u m é

L'existence et les activités du Front national constituent un trait important de la forme actuelle de l'organisation politique de la société en République socialiste tchécoslovaque. Outre les documents du Parti communiste de Tchécoslovaquie, la loi du 13 septembre 1968, n° 128/1968 du Recueil des lois, sur le Front national, influa substantiellement sur son statut. Elle exprima le fait qu'en Tchécoslovaquie, le Front national est la manifestation politique de l'alliance des nations et des nationalités, des couches sociales et des groupes ayant des intérêts spécifiques, qu'il procède du principe de l'organisation socialiste de la société et du développement de celle-ci et qu'il réunit les partis politiques et d'autres organisations sociales. C'est la Directive de réalisation, adoptée par la session plénière du Comité central du Parti communiste de Tchécoslovaquie du mois de mai 1969, qui devint le document politique le plus important ayant déterminé, à partir de la moitié de l'année 1969, la tendance ultérieure de l'évolution du Front national.

Conformément à la loi, le Front national adopta, à la fin de 1968 et au commencement de 1969, ses Statuts au niveau fédéral et dans les républiques. Ils contiennent les principes de la qualité de membre, les droits et les devoirs des organisations membres, les principes de la création des organes du Front national, leur structure et les principes de leur fonctionnement.

Sont membres du Front national les partis politiques et autres organisations sociales qui étaient ses membres à la date de l'approbation de son Statut. Aux termes du Statut, de nouveaux membres peuvent être admis par les Bureaux respectifs du Front national. Il appartient à la session plénière du Comité central du Front national de statuer sur tout appel d'une décision se produisant par voie de nullité de la qualité de membre. L'adoption de décisions se produit par voie d'accords sur la pratique commune, auxquels arrivent toutes les organisations représentées au sein de l'organe concerné. Les délibérations du Front national procèdent du principe suivant lequel les organisations membres sont autonomes au sein du Front national.

Les partis politiques ont une situation spécifique au sein du Front national de la République socialiste tchécoslovaque. Outre le Parti communiste de Tchécoslovaquie, qui déploie ses activités dans les deux parties de la République socialiste tchécoslovaque, le Parti tchécoslovaque populaire et le Parti tchécoslovaque, socialiste, qui fonctionnent en République socialiste tchèque, de même que le Parti de la renaissance slovaque et le Parti de la liberté, qui travaillent en République socialiste slovaque, constituent des parties intégrantes du Front national. Le rôle dirigeant du Parti communiste de Tchécoslovaquie est consacré par l'article 4 de la Constitution de la République socialiste tchécoslovaque de 1960 ainsi que par le préambule du Statut du Front national.

La situation spécifique des partis politiques résulte du fait qu'aux termes de la loi sur le Front national, ils ne peuvent fonctionner qu'en tant que membres du Front national. Bien que la loi ne détermine pas le mode de constitution du parti politique, elle définit sa notion de la manière suivante: „Est comprise par parti politique ou par organisation remplissant la fonction de celui-ci toute organisation qui, notamment sur la base d'une conception du monde ou sur la base d'un autre programme politique commun, associe des membres et des partisans

en premier lieu avec pour but d'agir activement dans le domaine politique parmi les citoyens et d'arriver ainsi à une part dans la formation de la politique et dans le pouvoir d'Etat exercé par les assemblées représentatives" (article 2, paragraphe 2, de la loi n° 128/1968 du Recueil des lois).

Si l'organisation de ce type n'est pas membre du Front national, le ministère de l'Intérieur interdit son activité, après avis préalable de l'organe compétent du Front national.

Les comités du Front national se constituent sur la base du principe de délégation, et ce, non par élection mais par accord. Les rapports des organes du Front national avec d'autres organes — et en premier lieu avec les assemblées représentatives — sont partiellement réglementés par une norme de droit. C'est dans le domaine des élections que les organes du Front national jouèrent le rôle traditionnellement le plus important. Les bureaux électoraux du Front national, qui dirigeaient les élections, étaient formés sur proposition de l'organe compétent du Front national et élus par les organes des assemblées représentatives. Les candidats proposés représentaient le Front national. L'organe du Front national pouvait également proposer qu'un député soit relevé de son mandat. Les électeurs décidaient au scrutin secret sur de telles propositions.

De nouveaux éléments de la création des assemblées représentatives et de la responsabilité des députés furent apportés par la loi constitutionnelle n° 117/1969 du Recueil des lois, portant prolongation de la durée du mandat de toutes les assemblées représentatives et de tous les tribunaux. Elle a permis que dans certains cas, l'assemblée représentative puisse elle-même compléter le nombre de ses membres, sur proposition de l'organe compétent du Front national, ou relever, sur la base d'une telle proposition, un député de son mandat.

Nombre d'autres rapports, basés sur la coopération et la qualité de partenaires, se forment entre les organes du Front national et les assemblées représentatives et autres organes d'Etat.